

ARAŞTIRMA

İŞİTME ENGELLİ ADÖLESANLARIN BENLİK KAVRAMI VE DEPRESYON BELİRTİ DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ *

Fatma YILMAZ **

Duygu ARIKAN ***

Alınış Tarihi:3.07.2007

Kabul Tarihi:26.10.2007

ÖZET

Bu araştırma işitme engelli adölesanların benlik kavramı ve depresyon belirti düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek ve sosyo demografik özelliklerle karşılaştırmak amacıyla tanımlayıcı ve ilişki arayıcı nitelikte planlanmış ve yapılmıştır.

Araştırma 5 Ocak- 29 Şubat 2004 tarihleri arasında Trabzon ili İşitme Engelliler Çok Programlı Lisesinde 1, 2 ve 3. sınıflardaki 100 işitme engelli adölesan üzerinde yürütülmüştür. 15 yaşın üzerinde olan tüm öğrenciler çalışmaya dâhil edilmiştir. Araştırma verilerinin toplanmasında sosyo demografik soruları içeren anket formu, Piers-Harris Benlik Kavramı ölçeği (PHBKÖ) ve Beck Depresyon ölçeğinin (BDÖ) Türkçe'ye uyarlanmış formu kullanılmıştır.

İşitme engelli adölesanların benlik saygılarının orta(49.34±10.34), depresyon belirtilerinin ise hafif (12.51±1.66) düzeyde olduğu saptanmıştır. Benlik saygısı ve depresyon belirti düzeyleri arasında ilişki olmadığı (r=0.65, p>0.05) belirlenmiştir. İşitme engelli adölesanların yaşları ve eğitim düzeyleri arttıkça benlik kavramlarının arttığı, depresyon belirti düzeylerinin azaldığı saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Adölesan, depresyon, benlik kavramı, işitme engeli

ABSTRACT

The Relation between the Self-Concept and the Levels Symptom of Depression in Adolescents with Hearing Impaired

This research was planned and carried out as descriptive and correlational for in order to investigate the relation between the self-concept and depression levels of adolescents with hearing impaired and to compare it with socio-demographic characteristics.

The research was conducted on 100 adolescents with hearing impaired the first, second and third classes in Multi-Program High School for the hearing impaired in Trabzon province. The data were collected during 5 January- 29 February 2004. 15age and over were involved in this study. Data-collection included the use of a questionnaire form asking for the socio-demographic characteristics of these hearing-impaired adolescents and of their parents, the Piers-Harris children's self-concept scale (PHBKÖ) and the Beck Depression Inventory (BDÖ). It was determined that while self concept of the hearing impaired adolescents are medium (49.34±10.34), their depressive symptom levels are low (12.51±11.66). And also it was found out that there was no relation between self- concept and depressive symptom levels (r =-0. 065 p>0.05). It was seen that as the age and educational levels of adolescents increase, so do their self concepts but their depressive symptom levels decrease.

Keywords: Adolescent, depression, self-concept, hearing impaired

GİRİŞ VE AMAÇ

İşitme bireyin çevresi ile ilişki kurmasında yararlandığı duyuların başında gelmektedir. Dünya nüfusunun önemli

bir oranını engellilerin oluşturduğu günümüzde zihinsel, fiziksel ya da duyuşsal özürler sonucu engelli insan sayısı 500 milyona ulaşmıştır.

* Bu çalışma 2004 yılında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

** Trabzon Doğum ve Çocuk Hastalıkları Hastanesi (Enfeksiyon Kontrol Komite Hemşiresi)
e-mail: fyilmaz_61_78@hotmail.com Tlf: 0 462 321 32 62 – 1480

*** Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu (Yrd. Doç. Dr.)

Engelliler içerisinde en fazla sorunu olan grubu ise işitme engelli çocuklar oluşturmaktadır. Birleşik Devletlerde yaklaşık olarak 20 milyon işitme engelli insan vardır ve bunların %10'u tamamen sağırdır (Steinberg et al.1998). Türkiye'de işitme engelli öğrencilerin toplam öğrenci nüfusu içindeki oranlarını gösteren sağlıklı istatistiksel veriler yoktur. Ancak Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) verilerine göre kestirimlerde bulunmaktadır (Özer 2001). Buna göre özel eğitime gereksinimi olan bireylerin genel nüfustaki oranı %14, işitme engellilerin genel nüfustaki oranı ise %0.6 olarak kabul edilmektedir. Bu durumda 4-18 yaş grubunda yaklaşık 16.613 işitme engelli bireyin olduğu varsayılmaktadır (T.C Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü 2003).

İşitme engelli çocuklar motor, zihinsel, sosyal, ruhsal ve duygusal yönden normal çocuklara kıyasla daha alt basamaklarda yer almaktadırlar. Bu nedenle engelli öğrencilerin bilişsel, duygusal, psiko motor gelişimi en yüksek düzeye çıkarılarak onları topluma hazırlamaya çalışmak amaçlanmaktadır. Ancak duyuşsal amaçların gerçekleştirilmesinde Türkiye'deki genel programlarda buna ağırlık verilmemekte, bu durum işitme engelliler için çok önemli sorun olmaktadır (Atay 1991). Bu bakımdan duyuşsal amaçların gerçekleştirilmesinde işitme engelli çocukların kendilerini özellikle olumlu betimlemeleri önem kazanmaktadır. Kişinin kendini olumlu betimlemesi benlik kavramı ile ilişkilidir. Benlik kavramı ergenin ilerdeki yaşamında duygularını, düşüncelerini ve davranışlarını belirleyen öznel yaşamın, bir başka deyişle kimliğinin çekirdeğini oluşturmaktadır (Özer ve Özer 2001, Çuhadaroğlu ve ark. 1992).

Ergenlik döneminde benlik kavramının ilişki gösterdiği birçok değişkenler olmakla beraber, bu değişkenlerin en önemlisi psikopatolojik belirtilerdir. Bu grupta da en çok ilişkisi

olduğu bilinen psikopatoloji tanı grubu ise depresyondur. Düşük benlik kavramının depresif belirtilerin veya bozuklukların en bilinen ilişkili değişkenlerinden biri olduğu belirtilmektedir (Gür 1996, Workmann and Beer 1989). Çocuklarda depresyon prevalansının %0.4-2.5 arasında olduğu çeşitli çalışmalarda belirtilmiştir (Göktürk 2000). İşitme engelli çocukların benlik kavramları ve depresyon belirti düzeyleri arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar çok belirgin olmamakla beraber, ergenler üzerinde bu alanda yapılan araştırmalarda bu iki değişkenin birbirini etkilediği belirtilmektedir (Gür 1996, Kim 1997, Workmann and Beer 1989).

Tüm bu bilgiler doğrultusunda planlanan bu çalışma, işitme engelli adölesanların benlik kavramı ile depresyon belirti düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek ve sosyo demografik özelliklerle karşılaştırmak amacı ile tanımlayıcı ve ilişki arayıcı olarak yapılmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Bu araştırma 05 Ocak- 29 Şubat 2004 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın evrenini Trabzon il merkezindeki Çamlık İşitme Engelliler Çok Programlı Lisesi'nde 1, 2, 3. sınıflarda 2003- 2004 yılında eğitim ve öğretime devam eden, 15 yaş ve üzerindeki 105 öğrenci oluşturmaktadır. Evrenin tümünün araştırmaya alınması amaçlandığı için örnekleme yöntemine gidilmemiş ve evren araştırma grubu olarak alınmıştır. Ancak 5 öğrenciye veri toplama süresi içinde okula devam etmemeleri ve çalışmaya katılmak istememeleri nedeniyle ulaşılamadığından toplam 100 kişi ile çalışılmıştır.

Araştırma verilerinin toplanmasında, işitme engelli adölesanlar ve ailelerine ait sosyo-demografik özellikleri içeren anket formu, Piers-Harris Benlik Kavramı Ölçeği (PHBKÖ) ve Beck Depresyon Ölçeği (BDÖ) kullanılmıştır.

PHBKÖ lise çağındaki öğrencilere uygulanabilir niteliktedir. Ölçek "evet" ya da "hayır" yanıtlarından birinin zorunlu seçimini gerektiren 80 bildirim cümlesinden oluşmaktadır. Ölçü aracına verilen yanıtlar yanıt anahtarları ile puanlanmaktadır. Her doğru yanıt 1 puan verilmektedir. Yüksek puan bireyin kendisi hakkında olumlu hissettiği, düşük puan ise olumsuz hissettiği anlamına gelmektedir. Ölçeği geliştiren Piers ve Haris ölçekten alınabilecek en yüksek puanın 82 olduğunu belirtmişlerdir. Ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenilirliğini yapan Öner ve Çataklı ise aynı maddenin birkaç alt faktörlerde birden fazla kullanılması sonucu ölçekten alınacak en yüksek puanın 70 olduğunu vurgulamaktadırlar. Öner ve Çataklı bu farklılığın farklı dil ve kültür yapılarından kaynaklandığı düşüncesi üzerinde durmuşlardır (Öner 1996, Savaşır ve Şahin 1997). Ölçeğin Türkçe'ye çevirisi Özyürek tarafından yapılmıştır (Çataklı ve Öner 1986 -1987). Daha sonra Çataklı ve Öner (1986 -1987) tarafından ölçeğin Türkçe uyarlaması geçerlik ve güvenilirlik çalışması da yapılmıştır. Yapılan istatistiksel işlemler sonucunda test-tekrar test korelasyon kat sayılarının .72 ve .93 arasında olduğu bulunmuştur. Bu yüksek korelasyon katsayıları nedeniyle ölçeğin Türkçe çevirisinin İngilizce formula eşdeğer olduğu görülmüştür (Çataklı ve Öner 1986- 1987). Bu çalışmada PHBKÖ Alfa katsayısı .71 olarak bulunmuştur

BDÖ, Beck ve arkadaşları (1961) tarafından geliştirilmiş, yordama ve eş zaman geçerlik teknikleriyle elde edilen sonuçlara göre, depresif belirtilerin sayısını ve düzeyini en uygun biçimde değerlendiren başlıca kendini değerlendirme türü ölçme araçlarıdır. Bu ölçek hastalığın etyolojisini değil, depresyonun altında yatan bilişsel sapma üzerine odaklanan ve depresyonda görülen duygusal, bilişsel, somatik ve güdülse belirtileri ölçmeyi amaçlar. 15 yaş ve üzerine uygulanabilen bu ölçek 21 maddeden oluşmuştur. Bu maddelerden

her biri 4 kendini değerlendirme seçeneğini içermektedir. Bu maddeler ağırlıklı olarak 0-3 arası sıralanmıştır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 63'tür. Elde edilen toplam puan, depresyonun düzeyini ya da şiddet derecesini belirlemektedir (Savaşır ve Şahin 1997).

BDÖ'nün Türk toplumuna uyarlama çalışması ilk olarak 1961 formunu kullanarak Tegin tarafından 1980'de BDÖ ismiyle yapılmıştır (Savaşır ve Şahin 1997). Tegin yaptığı çalışmada yarıya bölme güvenilirliğini öğrenci grubu için .78, depresyon tanısı konmuş 30 hastadan oluşan grup için .61 olarak saptamıştır. Bu çalışmada BDÖ Alfa katsayısı .75 olarak bulunmuştur.

Araştırmada elde edilen veriler, Statistical Package for Social Science 10.0 (SPSS) istatistik paket programı ile değerlendirilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde yüzdeler, korelasyon analizi, bağımsız gruplarda t testi, Kruskal Wallis, varyans analizi (χ^2), tek yönlü varyans analizi (F), Tukey HSD ve Mann-Whitney U testi kullanılmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırma kapsamına alınan adölesanların %52'sinin 18 -20 yaş grubunda ve %96'sının erkek olduğu tespit edilmiştir. Adölesanların %34'ünü lise 1, %36'sını lise 2, %30'unu lise 3. sınıflar oluşturmaktadır. Ailesinde 4 ve daha fazla sayıda çocuk olanların %51 olduğu ve büyük bir bölümünün (%81) okulda yatılı olarak kaldığı, %49'unun dudaktan okumayı bildiği, %47'sinin işitme cihazı kullandığı saptanmıştır. Adölesanların % 43'ünün ailesinde başka işitme engelli birey olduğu belirtilmiştir. Çalışmada adölesanların annelerinin (%53) ve babalarının (%62) yarısından fazlasının 40- 49 yaş grubunda olduğu, annelerinin %92'sinin ev hanımı, babalarının %44'ünün ise işçi olduğu saptanmıştır. İşitme engelli adölesanların annelerinin ve babalarının %55'inin ilkökul mezunu, %71'inin aile tipinin çekirdek aile olduğu belirlen-

miştir. Araştırmaya katılan işitme engelli adölesanların PHBKÖ'den aldıkları puan ortalaması 49.34 ± 10.34 , BDÖ'den

aldıkları puan ortalaması 12.51 ± 1.66 'dır. (Tablo 1).

Tablo 1. İşitme Engelli Adölesanların PHBKÖ ile BDÖ'den Aldıkları Puan Ortalamalarının Dağılımı

ÖLÇEKLER	Puan aralığı	Min.	Max.	X+SS
PHBKÖ puanı	0- 70	15	69	49.34 ± 10.34
BDÖ Puanı	0- 63	0	40	12.51 ± 11.66

PHBKÖ genel puan ortalamasının (49.34 ± 10.34) incelenmesi sonucunda (ölçeğin puan aralığı göz önünde bulundurularak) işitme engelli adölesanların benlik saygılarının orta düzeyde olduğu söylenebilir. Çuhadaroğlu'da (1992) çalışmasında gençlerin benlik saygısı puan ortalamalarını orta düzeyde saptamıştır. Şener (1999) çalışmasında, işitme engelli adölesanların benlik kavramı puan ortalamalarını 60.26 ± 1.37 , Tanju (1995) ise 11.03 ± 1.55 olarak bulmuştur. BDÖ kesme noktaları göz önüne alınarak (Beck et al. 1961) işitme engelli adölesanların depresyon düzeylerinin hafif (12.51 ± 1.66) düzeyde olduğu söylenebilir. Workmann ve Beer (1989)'in bulguları da çalışmamızı destekler niteliktedir. Ören ve Gençdoğan (2007) çalışmasında lise öğrencilerinin %25.6'sının hafif düzeyde depresyonu olduğunu saptamıştır.

İşitme engelli adölesanlar çevresini işitme yolu ile gözlemleyemedikleri, günlük olaylardan ve durumlardan anında tam ve doğru olarak haberli olmamalarından ve okul içinde kendisi ile aynı durumda olan kişilerle birlikte olmalarından dolayı depresyon düzeyleri hafif çıkmış olabilir. Watt ve Davis (1991) çalışmalarında işitme engelli öğrencilerin normal öğrencilere göre daha fazla depresyon ve anksiyete yaşadıklarını saptamışlardır.

İşitme engelli adölesanların benlik kavramı PHBKÖ ve depresyon belirti düzeyleri (BDÖ) arasında bir ilişki

olmadığı ($r = -.065$ $p > 0.05$) saptanmıştır. Çuhadaroğlu' da (1992) çalışmasında, sağlıklı öğrencilerin benlik saygısı düştükçe depresyona eğilimin arttığını saptamış ancak aradaki farkın anlamlı olmadığını bulmuştur. Ocakçı ve Kürtüncü (2004) sağlıklı çocuklar üzerinde yapmış olduğu çalışmada benlik kavramı ve depresyon arasında bir ilişki bulamamıştır.

İşitme engelli adölesanların yaşlarına göre PHBKÖ puan ortalamaları arasındaki fark anlamsız ($p > 0.05$), yaş ile BDÖ puan ortalamaları arasındaki fark ise anlamlı bulunmuştur ($p < 0.05$) (Tablo 2). Çataklı ve Öner (1986-1987) benlik kavramının 8 yaşından sonra pek değişme göstermediğini belirtmektedir. Yapılan çalışmalarda (Gür 1996, Patton 1991) benlik saygısı yüksek olan kişilerin daha az depresyon yaşadıkları tespit edilmiştir.

İşitme engelli adölesanların cinsiyetleri ile PHBKÖ puan ortalamaları ile BDÖ puan ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur ($p > 0.05$). Şener (1999), Ersek (1992), Mboya (1998) ve Yachnick (1986) de yaptıkları çalışmalarda işitme engelli öğrencilerin cinsiyeti ile benlik kavramları arasındaki farkı anlamsız bulmuşlardır. Sağlıklı çocuklar üzerinde yapılan araştırmalarda da cinsiyetin benlik kavramı ve depresyon düzeylerini etkilemediği saptanmıştır (Özdel ve ark 2002, Ocakçı ve Kürtüncü 2004, Ören ve Gençdoğan 2007).

Tablo 2. İşitme Engelli Adölesanların Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Benlik Kavramları ve Depresyon Belirti Düzeyleri

Sosyodemografik özellikler	Benlik Kavramı (PHBKÖ)				Depresyon (BDÖ)	
	S	%	X±SS	Anlamlılık	X±SS	Anlamlılık
Yaş						
15-17	48	48.0	47.85±9.86	t: -1.3.87	14.92 ±12.89	t: 2.013
18-20	52	52.0	50.71 ±70.66	p>0.05	10.29±10.01	p<0.05
Cinsiyet						
Kız	4	4.0	52.00 ±25.28	t: .523	7.00 ±7.41	t: .964
Erkek	96	96.0	49.23 ±9.53	p>0.05	12.74 ±11.85	p>0.05
Eğitim durumu						
Lise1	34	34.0	48.41 ±7.67		18.56±12.90	
Lise 2	36	36.0	45.44±11.39	F:8.39	10.50±10.24	F:8.37
Lise 3	30	30.0	55.07 ±9.35	p<0.05	8.07 ±5.95	p<0.05
Okulda kalma durumu						
Yatılı	81	81.0	49.90±9.44	t:1.12	12.76±11.62	t: .45
Gündüzlü	19	19.0	46.95±13.58	p>0.05	11.42±12.72	p>0.05
Dudak okumayı bilme						
Evet	49	49.0	50.02±11.36	t: .64	12.59±10.83	t: .07
Hayır	51	51.0	48.69±9.32	p>0.05	12.43±12.52	p>0.05
İşitme cihazı kullanma						
Evet	47	47.0	47.15±10.41	t: -2.027	10.81±11.59	t: -1.380
Hayır	53	53.0	51.28±9.97	p<0.05	14.02±11.63	p>0.05

Çalışmada lise öğrencilerinde eğitim durumunun benlik saygısı üzerine etkisi değerlendirildiğinde, lise 3 sınıf öğrencilerinin benlik saygısının daha yüksek olduğu saptanmıştır (p<0.05). Bu bulgu lise son sınıf öğrencilerinin almış oldukları eğitimin onları hayata hazırladığını ve kendilerine daha çok güvendiklerini düşündürmektedir. Scott ve arkadaşlarının (1989) yaptıkları çalışmada teknik lise ve normal lise öğrencilerini karşılaştırmışlar ve teknik lise öğrencilerinin benlik saygılarını 1. sınıfta düşük, son sınıfta daha yüksek olarak bulmuşlardır.

İşitme engelli adölesanların eğitim durumları ile depresyon belirti düzeyleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (p<0.05). Lise 1. sınıf öğrencilerinde, depresyonun puan ortalamasının yüksek bulunmasının nedeni yeni bir okula başlamanın

getirdiği sorunlardan (pek tanıdık olmadığı çevrenin içine girmesi, fiziksel çevrenin kendini tehdit etmesi, yeni arkadaşlıklar, yeni öğretmenler) kaynaklanmış olabilir. Lise son sınıftaki işitme engelli adölesanların depresyon puan ortalamalarının düşük olması da benlik kavramlarının son sınıfta daha çok yükseldiğini gösteren bulguları desteklemektedir.

Okulda yatılı kalan işitme engelli adölesanların benlik kavramları (49.90±9.44) ve depresyon belirti düzeyleri (12.76±11.62) yüksek bulunmuş, ancak genel olarak adölesanların okulda kalma durumlarına göre PHBKÖ ve BDÖ puan ortalamaları arasındaki farkın anlamsız olduğu tespit edilmiştir (p>0.05) (Tablo 2). Garrison ve Tesch (1978) yaptıkları çalışmada, gündüzlü sağır okuluna giden öğrencilerle, yatılı sağır okuluna gidenler arasında benlik kavramı açısın-

dan önemli bir farklılığın olmadığını tespit etmiştir. Özdel ve arkadaşları (2002) sağlıklı üniversite öğrencileri ile yaptığı çalışmada yurtda ve ailesinin yanında kalan öğrenciler arasında BDÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak bir fark bulamamıştır ($p>0.05$).

İşitme engelli adölesanlardan dudak okumayı bilenlerde benlik kavramı (50.02 ± 11.36), bilmeyenlere (48.69 ± 9.32) göre daha yüksek çıkmış, ancak işitme engelli adölesanların benlik kavramları ve depresyon belirti düzeyleri ile dudak okuma durumları arasında farkın önemsiz olduğu tespit edilmiştir ($p>0.05$).

İşitme engelli adölesanların işitme cihazı kullanma durumunun benlik saygısı üzerine etkisi değerlendirildiğinde, işitme cihazı kullanmayan adölesanların benlik saygılarının daha yüksek olduğu bulunmuştur ($p<0.05$). İşitme engelli adölesanların işitme cihazı kullanma durumu ile BDÖ puan ortalamaları arasındaki fark anlamsız bulunmuştur ($p>0.05$). Bu bulgu adölesan çağındaki çocukların başkası tarafından görülebilecek bir cihazı üzerinde taşımalarının benlik saygılarını olumsuz yönde etkileyebileceğini düşündürmektedir. Koç'un (2000) çalışmasında öğretmenlerle yaptığı görüşmede işitme engelli çocukların cihazlarını düzenli olarak kullanmadıkları, ders bitiminde çıkardıklarını ve kendi aralarında ve işiten çevre ile ilişkilerinde cihaz takmadıklarını tespit etmiştir. Çalışma bulgularımız Koç'un bulguları ile paralellik göstermektedir.

İşitme engelli adölesanların anne ve baba yaşlarının, mesleğinin, aile tipinin, çocuk sayısının adölesanların benlik kavramlarına ve depresyon belirti düzeylerine etkili olmadığı saptanmıştır ($p>0.05$). Ancak baba eğitiminin ve ailede başka işitme engelli birey olma durumunun işitme engelli adölesanların benlik kavramına etkili olduğu belirlen-

miştir ($p<0.05$) (Tablo 3). İşitme engelli adölesanların annelerinin ve babalarının yaşlarına göre PHBKÖ ve BDÖ puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı saptanmıştır ($p>0.05$) (Tablo 3). Şener (1999) çalışmasında, işitme engelli öğrencilerin benlik kavramları ile anne yaşları arasında önemli bir farklılık olmadığını saptamıştır.

Annelerin eğitim durumlarına göre işitme engelli adölesanların benlik kavramı en yüksek ortaokul mezunu olanlarda (52.46 ± 15.22), en düşük ilkököl mezunu olanlarda (48.58 ± 9.12), depresyon belirti düzeyleri ise en yüksek okuryazar olanlarda (14.83 ± 3.02), en düşük yükseköğretim mezunu olanlarda saptanmış ve annelerin eğitim düzeyinin, işitme engelli adölesanların PHBKÖ ve BDÖ puan ortalamaları üzerinde anlamlı bir fark oluşturmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$). Şener (1999), Koç (2000), Blackman ve Durm (1997) çalışmalarında, işitme engelli öğrencilerin benlik kavramı puan ortalamaları üzerinde ebeveyn eğitim düzeyinin etkili olmadığını saptamıştır. İşitme engelli adölesanların babalarının eğitim durumları ile PHBKÖ puan ortalamaları arasındaki fark anlamlı ($p<0.05$), adölesanların BDÖ puan ortalamaları arasındaki fark anlamsız bulunmuştur ($p>0.05$). Can'ın (1990) çalışma sonuçları bu çalışmadan elde edilen genel PHBKÖ puan ortalamaları ile aynı doğrultudadır.

İşitme engelli adölesanların annelerinin mesleklerine göre PHBKÖ puan ortalamaları annesi ev hanımı olanlarda en yüksek (49.90 ± 9.77), BDÖ puan ortalaması ise annesi çalışanlarda en yüksek (15.25 ± 12.41) saptanmış, ancak işitme engelli adölesanların benlik kavramları ve depresyon belirti düzeyleri ile annelerin meslekleri arasındaki farkın anlamsız olduğu tespit edilmiştir ($p>0.05$).

Tablo 3. İşitme Engelli Adölesanların Ailelerinin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Benlik Kavramları ve Depresyon Düzeyleri

Sosyodemografik özellikler	S	%	Benlik Kavramı (PHBKÖ)		Depresyon (BDÖ)	
			X±SS	Anlamlılık	X±SS	Anlamlılık
Anne Yaşı						
30- 39	29	29.0	46.83±11.88	F:1.21	13.52±13.52	
40- 49	53	53.0	50.32±9.99	p>0.05	12.49±11.41	F:2.66
50- 59	18	18.0	50.50±8.32		10.94±9.41	p>0.05
Baba yaşı						
30- 39	9	9.0	42.67±13.43		14.33 ±12.22	
40- 49	62	62.0	49.85 ±10.34	KW: 2.73	13.05 ±12.22	KW:1.56
50- 59	19	19.0	50.31 ±9.19	p>0.05	9.26 ±10.84	p>0.05
60 ve üzeri	10	10.0	50.30±8.48		13.70 ±9.36	
Anne Eğitimi						
Okuryazar	30	30.0	49.40 ±9.92		14.83±13.02	
İlkokul	55	55.0	48.58±9.12	KW:2.33	12.36±10.48	KW:5.76
Ortaokul	13	13.0	52.46±15.22	p>0.05	9.69 ±13.05	p>0.05
Yüksekokul	2	2.0	49.00±16.97		.00±.00	
Baba Eğitimi						
Okuryazar	13	13.0	46.23±8.95		15.38±10.89	
İlkokul	55	55.0	47.58±9.93	KW:8.81	11.18±10.77	KW:4.55
Ortaokul	27	27.0	54.00±10.10	p<0.05	15.33±13.74	p>0.05
Yüksekokul	5	5.0	51.60±13.52		4.40±5.37	
Anne Mesleği						
Ev hanımı	92	92.0	49.90±9.77	MW:246.5	12.27±11.64	KW:306.00
Diğer	8	8.0	42.82±14.80	0	15.25±12.41	p>0.05
Baba Mesleği						
İşçi	44	44.0	48.73±10.23		11.09±10.26	
Memur	8	8.0	44.25±8.08		9.12±13.93	
İşsiz	16	16.0	48.62±13.32	KW:5.28	10.75±11.46	KW:5.81
Serbest	10	10.0	50.90±9.21	p>0.05	19.70±14.53	p>0.05
Çiftçi	22	22.0	52.23±9.13		14.59±11.68	
Ailedeki çocuk sayısı						
1	2	2.0	61.50 ±7.1		3.50 ±4.95	
2	22	22.0	47.54 ±12.18	KW:3.69	13.86±11.77	
3	25	25.0	49.80 ±10.38	p>0.05	10.24±11.7	KW:3.55
4 ve üzeri	51	51.0	49.41 ±9.49		13.39 ±11.72	p>0.05
Aile Tipi						
Çekirdek	71	71.0	49.68 ±10.70	t:.51	12.55 ±11.76	t:.05
Geniş	29	29.0	48.52 ±9.52	p>0.05	12.41 ±11.62	p>0.05
Ailede başka işitme engelli birey olma durumu						
Var	43	43.0	46.58 ±9.97	t:.-2.37	12.77 ±11.51	t:.019
Yok	57	57.0	51.42 ±10.20	p<0.05	12.31±11.88	p>0.05

Annesi ev hanımı olan işitme engelli adölesanların, annelerinin yanında olması onları daha güvende hissettirebileceğinden dolayı benlik kavramı puan ortalamaları yüksek, annelerinin çalışması kendilerini savunmasız hissettirebileceğinden dolayı da depresyon puan ortalamaları yüksek çıkmış olabilir.

Babalarının mesleklerine göre işitme engelli adölesanların, PHBKÖ ve BDÖ puan ortalamaları incelendiğinde gruplar arasındaki farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır ($p>0.05$). Ortiz ve Farrell (1993) babanın işsizliğinin ebeveyn-çocuk ilişkisini ve adölesan benlik kavramını nasıl etkilediğine yönelik araştırmasında 12-18 yaş arasındaki çocuk ve ailelerle çalışmış, çalışmalarının sonucunda adölesan benlik kavramının ebeveynin işsiz olmasıyla direkt olarak etkilenmediği sonucuna varmışlardır. Sleskova ve arkadaşları (2006) çalışmasında anne ve babaların kısa süreli işsizliğinin adölesanların sağlığını etkilemediğini saptamıştır.

İsralowitz (1989), 344 lise öğrencisiyle yaptığı çalışmada babanın işsiz oluşunun, adölesan benlik kavramı üzerinde etkili olup olmadığını incelemiş, bulgular sonucunda da babası çalışan ve çalışmayan adölesanlar arasında benlik kavramlarında önemli farklılık olmadığını saptamıştır. Bizim bulgularımız da Ortiz ve Farrell ile İsralowitz'in bulguları ile aynı doğrultudadır.

Ailedeki çocuk sayısı ve aile tipine göre işitme engelli adölesanların benlik kavramları ve depresyon belirti düzeyleri arasında fark bulun-

mamıştır ($p>0.05$). Şener (1999) da çalışmasında, işitme engelli çocukların kardeş sayıları ile benlik kavranılan arasında önemli bir farklılık olmadığını saptamıştır

Ailesinde başka işitme engelli birey olmayan işitme engelli adölesanların PHBKÖ puan ortalaması (51.42 ± 10.20), olanlara göre (46.58 ± 9.97) daha yüksek bulunmuştur. İşitme engelli adölesanların ailelerinde başka işitme engelli birey olma durumu ile PHBKÖ puan ortalaması arasındaki farkında anlamlı olduğu saptanmıştır ($p<0.05$). Yachnick (1986) ise çalışmasında anne babası işitme engelli olan işitme engelli çocukların, ana babası işiten işitme engelli çocuklara göre benlik kavramlarının daha fazla olduğunu saptamıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmanın sonucunda işitme engelli adölesanların benlik düzeylerinin orta, depresyon belirti düzeylerinin ise hafif düzeyde olduğu ve benlik ile depresyon puan ortalamaları arasında ilişki olmadığı tespit edilmiştir. İşitme engelli adölesanların ve ailelerinin eğitimine önem verilmesi adölesanların benlik saygılarını yükseltecek aynı zamanda depresyon belirti düzeylerinin azalmasına neden olacağı düşünülmektedir. Ayrıca evdeki diğer işitme engelli bireylerin ihtiyaçlarına yönelik yapılacak olan programlarında toplumun sağlıklı nesiller oluşturmasında faydalı olacağı kaçınılmaz bir gerçektir.

KAYNAKLAR

.....T.C Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü (2003). 2000 Genel Nüfus Sayımı. Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri. Ankara: 256-60.
Atay M (1991). İşitme Engelli Çocukların Eğitiminde Temel İlkeler. Bizim Büro Basımevi, Özgür yayınları, İstanbul: 23 -32.
Beck AT, Ward CH, Mendelson M et al. (1961). An Inventory for measuring

depression. Archives of General Psychiatry 4: 561 -571

Blackman TC, Durm MW (1997). Childrens self esteem and their parents education. Department of Behavioral Sciences. Psychological Reports 80 (1): 114.

Can G (1990). Lise Öğrencilerinin Benlik Tasarımlarını Etkileyen Etmenler. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi Eskişehir: 42 -47.

- Çataklı M, Öner N** (1986- 87). Çocuklarda Öz Kavramı Ölçeği ve Piers Harris Ölçeğinin Bir Çeviri ve Güvenirlilik Çalışması. Boğaziçi Üniversitesi Dergisi 12: 85 -100.
- Çuhadaroğlu F, Sonuvar B, Özusta S** (1992). Offer Kendilik İmgesi ölçeği uyarlama çalışması. VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları. Ankara: 137-141.
- Ersek İ** (1992). İşitme engelli öğrencilerin benlik kavramlarının incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Garrison WM, Tesch S** (1978). Self concept and deafness: A review of research literature. The Volta Review 80:457-66.
- Göktürk Ü** (2000). Çocuk ve ergenlerde depresif bozukluklar. İn. Ed. Polvan Ö. Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi. Nobel Tıp Kitapevleri, İstanbul: 102- 106.
- Gür A** (1996). Ergenlerde Depresyon ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Isralowitz R** (1989). Family unemployment and its impact on adolescent personality development. Adolescence 24 (93): 47 -52.
- Kim JY** (1997). A study of the relationship between self concept and depression of middle-aged women. Korean Journal of Women Health Nursing 3(2):103-116.
- Koç D** (2000). İşitme engelli çocukların duygusal ve sosyal uyumlarının benlik imajlarının incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Mboya MM** (1998). Self concept of academic ability as a function of sex, age and academic achievement among african adolescents. Perceptual and Motor Skills 87(1): 155- 161.
- Ocakçı A, Kürtüncü M** (2004). Çocuk yuvasında yaşayan 9 -13 yaş grubu çocuklarda depresyon ve benlik kavramı düzeylerinin belirlenmesi. Eğitim Bilimleri ve Uygulama 3 (5): 75 -86.
- Ortiz LP, Farrell MP** (1993). Father's unemployment and adolescent's self-concept. Adolescence 28 (112): 937 -49.
- Öner N** (1996). Piers-Harris Çocuklarda Öz Kavramı Ölçeği El Kitabı. Türk Psikologlar Derneği, Ankara.
- Ören N, Geçdoğan B** (2007). Lise öğrencilerinin depresyon düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. Kastamonu Eğitim Dergisi 15(1):85- 92
- Özdel L, Bostancı M, Özdel O ve ark.** (2002). Üniversite öğrencilerinde depresif belirtiler ve sosyo demografik özelliklerle ilişkisi. Anadolu Psikiyatri Dergisi 3 (3):155-161.
- Özer D, Özer K** (2001). Çocuklarda Motor Gelişim. 2. Baskı, Nobel Yayın Dağıtım. Ankara: 260-275.
- Patton W** (1991). Relation between self image and depression in adolescents. İn Eds. Ammons RB, Ammons CH. Psychological Reports 68 (1): 867 -869.
- Savaşır I, Şahin N** (1997). Bilişsel Davranışçı Terapilerde Değerlendirme. Sık Kullanılan Ölçekler. Türk Psikologları Derneği Yayınları. Öz yurt Matbaacılık, Ankara: 23 -28.
- Scott J, Brooks C, Brooks CI** (1989). Self esteem of high school students as a function of sex, grade and curriculum orientation. in Eds. Ammons CH, Ammons R.B. Psychological Reports 64 (1):191-194.
- Sleskova M, Salonna F, Geckova AM et al** (2006). Does parental unemployment affect adolescents' health? Journal of Adolescents Health 38(5):527 -35
- Steinberg AG, Lipton DS, Eckhardt EA et al.** (1998). The diagnostic interview schedule for deaf patients on interactive video: a preliminary investigation. The American Journal of Psychiatry 155: 1603-1604.
- Şener N** (1999). İlkokul 4. ve 5. Sınıfı Devam Eden İşitme, Görme ve Ortopedik Engelli Çocukların Benlik Kavramlarının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tanju E** (1995). İlkokul 4 ve 5. sınıflara devam eden normal ve işitme engelli öğrencilerde benlik kavramı gelişiminin incelenmesi. Bilim Uzmanlığı Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Ankara.
- Watt JD, Davis FE** (1991). The prevalence of boredom proneness and depression among profoundly deaf residential school adolescents. American Annals of The Deaf 136 (5): 409-13.
- Workmann M, Beer J** (1989). Self Esteem, depression and dependency among high school students. Psychological Reports 65: 451-455.
- Yachnick M** (1986). Self esteem in deaf adolescents. American Annals of The Deaf 131: 305 -310.